

Ivan Kupčík: Alte Landkarten. Von der Antike bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. Ein Handbuch zur Geschichte der Kartographie. Stuttgart, Franz Steiner Verlag 2011, 310 s., 87 barevných a černobílých vyobrazení

Publikace předního znalce dějin kartografie patří k dílům, které budou ve svých knihovnách využívat historičtí kartografové, knihovníci, archiváři, sběratelé starých map, studenti i mnozí další odborníci. Dle autorových úvodních slov se jedná o rozšíření jeho stejnojmenné knihy, vydané v Praze v nakladatelství Artia roku 1980. Ačkoliv výtvarné zpracování původní, již přes tři desetiletí staré publikace je mnohem reprezentativnější, *Alte Landkarten* z roku 2011 poskytnou čtenáři hutnější a obsáhlejší soubor informací, potřebný ke studiu starých map a atlasů. Ivan Kupčík, původně pracovník Ústavu československých a světových dějin ČSAV, odešel do emigrace počátkem osmdesátých let 20. století. Život za hranicemi tehdejšího Československa, práce ve sbírce map na univerzitě v Mnichově, možnost pracovat s nejnovější odbornou literaturou, studium v zahraničních archivech a mapových sbírkách i účast na mezinárodních konferencích a kolokviích, to vše poskytlo autorovi cenné poznatky a zkušenosti, které v právě vydané publikaci zúročil.

Ivan Kupčík je renomovaným historikem kartografie, autorem významných studií a publikací. Z pestré tematiky jeho děl vynikají práce zabývající se portolánovými mapami, např. *Portolánový atlas Jaume Olivese (1563) ve Vědecké knihovně v Olomouci* (Olomouc 2010). Vzácny atlas šesti portolánových map z roku 1563, kreslených na pergamenu Kataláncem Jaume Olivese, byl nalezen v olomoucké Vědecké knihovně v nedávné době. Zároveň se však Ivan Kupčík vynikajícím způsobem orientuje v problematice dějin kartografie napříč staletími.

V předmluvě rozšířeného vydání publikace *Alte Landkarten* autor upozornil na obrovský rozmach dějin kartografie za poslední tři desetiletí. Dějiny kartografie se jako vědecká disciplína výrazně posunuly teoreticky i faktograficky. Kromě dvousvazkové práce *Lexikon zur Geschichte der Kartographie*, vydané ve Vídni roku 1986 autorským kolektivem (cca 150 autorů) pod vedením Ingrid Kretschmerové, Johannese Dörflingera a Franze Wawrika, patří k monumentálním dílům z dějin kartografie zatím pětisvazková *History of Cartography* již zesnulých Johna Briana Harleye a Davida Woodwarda (rovněž s autorským kolektivem, Chicago – London, od 1987).

Cílem recenzované publikace, jak sám autor konstatoval, je vyplnit citelnou mezeru v odborné literatuře k dějinám kartografie, tj. doplnit encyklopedická díla, objemná kompendia, specializované studie i monografie přehlednou historií kartografie ve stylu jednosvazkového „Handbuchu“. Podařilo se mu tuto ideu úspěšně naplnit, neboť vývoj evropské kartografie (cca do konce 19. století)

spojil s vademekem, nabízejícím praktické informace k problematice ukládání, katalogizování a analýze starých map včetně oborové terminologie, důkladného přehledu literatury a výčtu nejvýznamnějších světových mapových sbírek. Kniha nepříliš praktického formátu A4 v měkké vazbě je však vybavena skromně, přílohy s černobílými a barevnými reprodukcemi starých map nejsou vytištěny v takové kvalitě, aby bylo možné vyobrazení použít k hlubšímu studiu reprodukováných objektů. Tato drobná výtka však nijak nesnižuje hodnotu celého díla.

V první části publikace, obsahující oddíly I–III s celkem deseti kapitolami, podal autor přehled vývoje evropské kartografie od období antiky, v němž byly ukotveny kořeny pozdější kartografie středověké. V kapitole 1–5 popsal rozvoj řecké a římské kartografie, portolánové mapy, Etzlabuovy mapy, přínos dědicství Klaudia Ptolemaia a vliv zámořských objevů na tehdejší mapovou tvorbu. V kapitole 6 a 7 se zabýval „dobou velkých atlasů“, kartografií jižně i severně od Alp a mapovou tvorbou raného novověku ve Francii, Anglii a v německých zemích (Nicolas Sanson d’Abeville, Robert de Vaugondy, Alexis Hubert Jaillot, Christopher Saxton, Johann Baptiste Homann aj.). Kapitoly 8, 9 a 10 jsou věnovány triangulačním a astronomickým pracím francouzské kartografické školy (Dominique Cassini, Guillaume Delisle, Jean-Baptiste Bourignon d’Anville) a reflexí jejich výzkumu a mapové tvorby v dalších evropských zemích. Následuje přehled topografických děl, práce Schmettauovy, Petrohradské akademie v Rusku, první vojenské (josefské) mapování v habsburské monarchii, založení anglické Ordnance Survey a geografických institutů v dalších evropských zemích. Poslední, 10. kapitola pojednává o problematice vyjadřovacích způsobů na mapách, zejména o znázorňování reliéfu a uvádí první příklady tematické kartografie.

Ivan Kupčík se v přehledu kartografie zaměřil na rukopisné i tištěné mapy a atlasy, zatímco vývoj glóbů zmínil jen okrajově. Konstatoval, že globografie je v současné době stále více považována za samostatnou disciplínu. Rovněž do přehledu nezahrnul panoramatické a plastické mapy, pozemkové mapy posledních dvou století, veduty a mapová díla na pomezí plánů a plánové dokumentace. Cíleně nezpracoval ani vývoj zeměměřičství a tiskařství, neboť by neúměrně rozšířil a zatížil zamýšlený rozsah knihy.

Druhou část publikace tvoří již zmíněné vademekum, obsahující několik kapitol, věnovaných péči o staré mapy a jejich sběratelství. Ivan Kupčík se v této části zabýval podmínkami pro bezpečné ukládání map, uvedl způsoby restaurování starých map, údaje o sběratelství, o druzích filigránů (vodoznaky), o zeměpisných jménech na mapách, typech měřítek a jejich přepočtu a také o katalogizaci map a atlasů včetně vzorových kartotéčních lístků. Nechybí přehled významných konferencí, věnovaných problematice starých map a další informace o vědeckém životě historiků kartografie z hlediska institucionálního, spolkového a organizačního.

V kapitole o katalogizaci a zpřístupňování map však autor zcela opomenul razantní trend několika posledních let, kterým je intenzivní nástup digitalizace mapových sbírek, a to (s určitým malým zpožděním) i v České republice. Elektronické katalogy různých typů se softwarem vycházejícím z knihovních katalogů nebo softwarem speciálně vytvořeným „na míru“ mapových sbírek a jednotlivých typů map, skenování desítek a stovek starých map, vystavení náhledů map nebo i map v podrobném rozlišení s metadaty na internetu, portály s on-line nástroji pro využívání starých map v uživatelsky příjemném prostředí, to vše se stává současnou každodenností kurátorů mapových sbírek, archivářů, knihovníků, geoinformatiků, ale i mnoha dalších odborníků, zabývajících se základním a aplikovaným výzkumem v oblasti historické kartografie, geografie a příbuzných disciplín. Není přitom třeba zacházet do podrobných informací technické povahy, postačila bych povšechná informace o probíhajících trendech s odkazy na internetové zdroje, např. <http://www.maphistory.info/collections.html>, <http://www.maphistory.info/collections.html#union> apod. Také uvedené katalogizační lístky nemohou být dostačujícím vzorem pro širokou škálu typů starých map – obvykle jsou obsahově různé pro různá období dějin kartografie s ohledem na vývoj a variabilitu kartografických děl.

Publikace Ivana Kupčika se jistě zařadí mezi vyhledávané, tradiční příručky k dějinám kartografie, které využijí odborníci řady profesí, studenti, poučná veřejnost nebo sběratelé starých map, hledající souhrn základních informací k danému tématu. Na řadu let bude využívána pro svoji relativní komplexnost, přehlednost a informační hodnotu.

EVA SEMOTANOVÁ

Karel Wágner: Poltergeist existuje! Praha, Československý spisovatel, 2011, 214 s., ISBN 978-80-7459-020-7

Mám pocit, že ne jeden zájemce, pocházející z exaktního prostředí, tuto knihu rovnou v mysli zařadí mezi „něco, co vůbec nestojí za čtení.“ Tedy pokud zná termín „poltergeist“ neboli hlomozící duch. Na druhé straně však toto dílko může lákat pozornost jiných kruhů, pro něž je některá forma nadpřirozena obrazně řečeno denním chlebem. K rozporuplným pocitům se zde rovněž přiznám, po knize jsem však sáhl a nahlédl, že zmínka o ní je na místě. Zmínka nikoli zavrhuje.

Nejprve k formální stránce. Knížka je malého formátu, jednoduše vypravená, její text je včetně předmluvy a doslovu rozdělen na osmnáct kapitol, jak patrně, poměrně krátkých. Na konci je na necelých šesti stránkách seznam použité

literatury, zahrnující prameny od poloviny 19. století do současnosti. Užitečný by byl rejstřík, protože autor vykládá četné odborné termíny, a chceme-li se k nim vrátit, nezbyvá než buď si pamatovat kapitolu, nebo, patrně častěji, v knize listovat.

Budiž předesláno, že knihu lze zařadit do kategorie děl populárně vědeckých, ovšem na straně čtenáře se předpokládá jistá úroveň základních znalostí, především fyziky. Nyní k obsahu. Ve skutečnosti se k poltergeistovi čtenář dostane až později, takže titul knihy vypovídá spíš o její druhé polovině. Hned první kapitola je totiž nadepsána „Za všechno může Reichenbach“, kde se autor částečně vrací ke své knize „Reichenbachovo světlo“ (Praha, Československý spisovatel, 2011, 128 s.), která rovněž nepostrádá na zajímavosti. Následující kapitoly jsou věnovány mimo jiné problematice psychologie a psychiatrie, kde se probírá hypnóza, clairvoyance (ve významu „jasnozřivost“) a podobné fenomény. Zde nutno doplnit obecnou zmínkou – autor ve své knize shromáždil velké množství faktického materiálu z různých pramenů, z nichž mnohé jsou jistě solidní, a v řadě případů ponechává na čtenáři, aby posoudil, zda je líčení věrohodné či nikoli. Navíc, a to je podstatné, kniha není nějakou kategorickou obhajobou všeho, co by běžně vypadalo nebo vypadá nadpřirozené, výjimečné. Opakovaně nacházíme také pokusy o vysvětlení, či skutečně taková vysvětlení, k nimž není co dodat, v jejichž argumentaci nadpřirozeno mizí. Na druhé straně se tu přiznává, že jsou jevy, jejichž vysvětlení zatím není možné.

Staršímu čtenáři neunikne, že například proslulé „mentiony“ profesora F. Kahudy jsou označeny jako nesmysl. Autor se také nedožaduje nových dosud neznámých druhů energie – patrně si vystačíme s dosud známými. Otázka je, jak jejich vliv vysvětlíme. Můžeme se čistě akademicky zeptat, zda snad opravdu nejsou někteří jedinci citlivější třeba na změny magnetického pole? Magnet je stále velmi oblíbený, a nutno připustit, že působení jeho pole na člověka není úplně jasné. Recenzent si zde dovolí poznatek z vlastní zkušenosti, totiž z léčení potíží pohybového aparátu magnetickým polem. Lékař, odborník, ho upozornil, že v případě některých chorob, byť prodělaných dávno, se magnety nedoporučují, nebo jsou dokonce zcela kontraindikovány. Je to empirická zkušenost; vysvětlení této nemilé skutečnosti jsem se nedozvěděl.

Za podrobnější připomenutí stojí dvě kapitoly. V jedné z nich, „Záhadné zvuky“, se mimo jiné líčí případ obce Lhánice na Třebíčsku, kde si především jedna rodina stěžovala na neustávající monotónní zvuk, bohužel občas navíc doprovázený krvácením z nosu. Když hygienici opravdu naměřili zvuky o intenzitě patnácti decibelů, tedy zdánlivě neškodné, objevili se též záhadologové hledající poltergeista. Tím, jak se ukázalo, byla jaderná elektrárna Dukovany vzdálená pět kilometrů, ovšem zvuk se různými odrazy od okolních budov a předmětů šířil až k postiženému domku. To bylo roku 2009.

Druhému případu popsanému podrobně v kapitole „Elektropoltergeist ze Strašic“ se v roce 2009 dostalo nemalé pozornosti různých medií. Jen stručně – v domě rodiny Mráčkových praskaly samy od sebe žárovky, třeba pět najednou, ale docházelo i k zahoření zásuvek. Také u sousedů občas blikalo světlo. Problémy nastávaly i tehdy, když byl dům odpojen od sítě. Názory na tento jev lze rozdělit na dvě skupiny. Na jedné straně opět právě záhadologové, jimž bylo jasné, že jde o poltergeista, na druhé straně vědci, kteří za vším spatřovali lidskou činnost. Opravdu, jak se zdá, trochu se na tom přiživil malý syn rodiny, nejspíš ve snaze zažertovat, ale v tak velkém rozsahu, jak to popsala policie, by zdaleka všechno nezvládl. Stanovisko, že vše je dílem lidských rukou, zastával také Sisyfos, občanské sdružení bojující proti „pavědám“ (ovšem má problémy i s akupunkturou), které, použijeme-li opatrné vyjádření, není autorovi knihy nikterak nakloněno.

Ve svém stanovisku uvedlo, že tisk nepsal o „nejpravděpodobnější možnosti, že za poltergeistem stojí lidské ruce ...“ V této souvislosti se nabízel, mimo jiné, právě onen malý chlapec. Tento výrok vzdáleně připomíná jiný – „překročíš-li řeku, zničíš velikou říši.“ Vcelku většina soudných osob také věřila na lidské ruce, v tom nebyl spor, šlo však o to, ty ruce najít. Učinil tak badatel z ČVUT, jenž zpracoval data, především časové údaje o podivných jevech, porovnal je s programem prací na přestavbě nedalekého železničního koridoru v Rokycanech. Korelace tu byla, závěr tohoto odborníka zněl, že jde o bludné proudy související s postupem elektrifikace kolejí. Záhada zmizela po dokončení trati, ale s tím také vymizel zájem medií. Nevím, zda tento rozbor někdy v populárnější formě zpracovala.

To mne přivádí k závěrečné úvaze nad knihou o poltergeistovi a jiných jevech. Jsme v zajetí medií, která vyhledávají senzace. Tajemno je v módě. Jakmile se ale něco střízlivě, z hlediska četných medií „obyčejně“, vysvětlí, stěhuje se zájem jinam. Přitom třeba zrovna bludné proudy jsou zajímavý fenomén.

Ted' ještě k Wágnerově knize. Na jejím konci je kapitola stejného názvu jako celá kniha, kde se píše o jevech popsaných v nedávných letech – o podivném poletování předmětů vzduchem, o nádobí, které létalo a rozbíjelo se. Přitom, jak se zdá, jsou k dispozici svědkové ochotní vypovídat do protokolu. I zde zůstává autor knihy strážlivý, připouští jen, že takové jevy patrně existují a zmiňuje se o některých pokusech o obecnější vysvětlení. Ovšem nutno přiznat, že příčina těchto jevů je zatím opravdu záhadná.

Recenzovaná kniha je v každém případě zajímavá už tím, že shromáždila řadu údajů z oblasti, na niž, jak řečeno v úvodu, hledíváme s despektem. Dokonce někdy až s odmítáním, které si činí nárok na jediné „správné“ vysvětlení, nebo zavržení jevů, jimž nerozumíme, což je někdy počínání společnosti Sisyfos. V této souvislosti se možná čtenáři vybaví slova Aristotelova, uvedená na konci jedné

kapitoly Wágnerovy knihy: „V zájmu pravdy je třeba vyvrátit i své vlastní učení, i těch přátel, kteří jsou filosofovy, neboť i když je obojí milé, přátelství i pravda, je mravní povinností cítit pravdu.“ V recenzované knize můžeme s leccíms nesouhlasit, ale autor se citovanému výroku přiblížil – netvrdí, že má pravdu, a pokouší se ji hledat.

VLADIMÍR KARPENKO

KRONIKA

32. mezinárodní konference Historie matematiky

Ve dnech 26. až 30. srpna 2011 se v Jevíčku konala 32. mezinárodní konference *Historie matematiky*, které se zúčastnilo téměř 50 osob (vysokoškolských pedagogů z Čech, Slovenska, Polska a Tunisu, naši středoškolské učitelé, doktorandi a studenti). Hlavními organizátory byli J. Bečvář a M. Bečvářová.

Součástí bohatých konferenčních materiálů byl sborník J. Bečvář, M. Bečvářová (ed.): *32. mezinárodní konference Historie matematiky* (Praha, Katedra didaktiky matematiky MFF UK, Matfyzpress, 2011, 301 stran), obsahující texty vyzvaných přednášek a konferenčních příspěvků.

V letošním roce byl program konference pestrý; tvořila jej trojice vyzvaných přednášek, téměř tři desítky konferenčních příspěvků, slavnostní zahájení a neformální společenský večer.

První přednášku *Pojem kompaktnosti: původ, vývoj, význam* proslovil prof. RNDr. Ivan Netuka, DrSc., z MFF UK. Poutavě v ní vysvětlil komplikovanou cestu vzniku Borelovy věty *Z každého pokrytí intervalu $[0,1]$ posloupností otevřených intervalů lze vybrat*

konečné pokrytí, která se objevila na konci 19. století díky snahám po zpřesnění základů matematické analýzy. Ukázal její vztah k teorii množin, počátkům teorie míry a teorie funkcí komplexní proměnné. Osvětlil, za jakých okolností se věta proměnila v definici kompaktnosti, pak vyložil význam a hloubku tohoto pojmu. Na závěr přednášky nastínil i jeho roli v moderní matematice.

Druhou přednášku *Stanisław Gołąb i geometria różniczkowa w Polsce* přednesl Dr. Zdzisław Pogoda z Zakladu Historii Matematyki (Instytut Matematyki, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polsko). Pohovořil o životě a díle Stanisława Gołąba (1902–1980), skvělého polského pedagoga a zakladatele polské diferenciální geometrie, autora několika monografií, učebnic a řady prací z diferenciální geometrie a teoretické fyziky.

Třetí přednášku *Papírová geometrie v devíti jednáních* připravil doc. RNDr. Jiří Fiala, CSc., z FF ZČU v Plzni. Nejprve stručně nastínil historii „papírové geometrie“, pak ukázal, že skládání papíru je vlastně ekvivalentní s geometrií, v níž lze spojovat dva body přímkou a přenášet úsečku. Vysvětlil základní „konstrukce“

a jejich vlastnosti a naznačil jejich vztah ke klasickým konstrukcím pravítkem a kružítkem a poodhalil nečekané souvislosti s 17. Hilbertovým problémem a jeho řešením.

Na konferenci zazněly následující kratší příspěvky:

A. Bálintová: *Izoperimetrický problém královny Didó*; J. Bečvář: *Algebra na konci 19. a počátku 20. století*; M. Bečvářová: *Václav Láska v Polsku*; M. Benediktová Větrovcová: *Gaussova diferenciální geometrie – o čem si Gauss a Schumacher psali?*; J. Čížmár: *Kurzové přednášky Karla Pelza z deskriptivní geometrie 1906/7*; S. Domoradzki: *Rola Stanisława Zaremby (1863–1942) w kształtowaniu się nowoczesnego ośrodka matematycznego w Krakowie*; Z. Halas – A. N. Holowatyj: *Hilbert's Third Problem*; M. Hykšová: *Počátky odborné kariéry Emanuela Czuberu*; K. Lepka: *Alois Strnad*; V. Línek: *Počátky moderní statistiky v pracích R. A. Fishera a W. S. Gossetta*; V. Moravcová: *Vývoj deskriptivní geometrie od starověku do 20. století*; L. Moravec: *Pedagogické práce Jakuba Filipa Kulika (1793–1863)*; T. Nedejová: *Jakob Steiner a jeho přínos k poznatkům o kružnici*; M. Otavová: *Barokní matematika a její podoby u Jana Caramuela z Lobkovic*; K. Pazourek: *Dělitelnost v učebnicích z let 1948 až 1989*; M. Pomp – Z. Václavíková: *Historie kapesních výpočetních pomůcek*; A. Slavík: *Z historie populační dynamiky*; J. Slavík: *Životní příběh prof. Gustava Skřivana (1831–1866)*; I. Sýkorová: *Pellova rovnice ve staré Indii*; M. Štěpánová: *Nástupci Eduarda Weyra*; M. Tůma: *Od problému momentů k moderním iteračním metodám*; L. Vízek: *Josef Úlebla (1852–1933) a jeho Dějiny matematiky*; W. Więśław: *Matematyka na Uniwersytecie Wileńskim (1579–1832)*; J. Zahradník: *Péče o finanční gramotnost v 19., 20. a na začátku 21. století*.

Z výše uvedených názvů je patrná pestrost a rozmanitost celé akce, neboť přednášející se věnovali historii matematiky, vyučování matematice, vývoji matematických myšlenek a metod a v neposlední řadě i životu a dílu různých osobností.

Při prezentaci všichni účastníci konference získali tyto publikace: M. Kašparová, Z. Nádeník: *Jan Sobotka (1862–1931)* (edice Dějiny matematiky, svazek č. 44. Praha, Matfyzpress, 2010, 250 stran), J. Bečvář, M. Bečvářová (ed.): *Matematika v proměnách věků VI* (edice Dějiny matematiky, svazek č. 45. Praha, Matfyzpress, 2010, 231 stran), M. Bečvářová, J. Čížmár: *Karel Zahradník (1848–1916)*. Praha – Zábřeh – Brno (edice Dějiny matematiky, svazek č. 46. Praha, Ústav aplikované matematiky, FD ČVUT, Matfyzpress, 2011, 410 stran), V. Jarník: *Bolzano and the Foundations of Mathematical Analysis* (Praha, Jednota československých matematiků a fyziků, 1981, 88 stran), J. Lukeš, I. Netuka a J. Veselý (ed.): *Professor Gustave Choquet Doctor Universitatis Carolinae Honoris Causa Creatus* (Praha, Matfyzpress, 2002, 137 stran) a P. Piťha: *Příběh sv. Anežky Přemyslovny* (edice Postavy, svazek č. 1. Praha, Poustevník, 2010, 63 stran). Dále obdrželi DVD s filmem *Matematika* (Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy, Cittadella, 2011), nástěnný kalendář MFF UK na rok 2012 a další propagační materiály této fakulty. V průběhu konference si mohli zakoupit nové i starší publikace edice Dějiny matematiky a prohlédnout rozsáhlou výstavku matematické a pedagogické literatury.

Za velmi úspěšný průběh 32. mezinárodní konference *Historie matematiky* je nutné poděkovat organizátorům, zaměstnancům gymnázia a domova mládeže v Jevičku, bez jejichž nadšení, pochopení, pomoci a práce by se akce nemohla uskutečnit. Za

bezproblémový a obětavý dovoz konferenčních materiálů patří velký dík M. Hykšové, V. Moravcové a L. Moravcovi. Poděkování je nutno vyslovit i všem přednášejícím a účastníkům.

33. *mezinárodní konference Historie matematiky* se bude konat ve Velkém Meziříčí ve dnech 24. až 28. srpna 2012. Informaci podá M. Bečvářová (Ústav aplikované matematiky, FD ČVUT v Praze, Na Florenci 25, Praha 1, 110 00, e-mail: becvamar@fd.cvut.cz).

Podrobné informace o minulých konferencích, fotografie z těchto akcí a přihlášky na akci budoucí lze najít na webové stránce <http://www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/konference>

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

X. seminář z historie matematiky pro vyučující na středních školách

Ve dnech 22. až 25. srpna 2011 se v Jevíčku konal již X. *seminář z historie matematiky pro vyučující na středních školách*. Vzhledem k tomu, že jsme si v roce 2011 roce připomněli 800 let od narození sv. Anežky České, byl seminář věnován matematice, architektuře a umění vrcholného a pozdního středověku. Nabídl neotřelé pohledy a náměty, kterými je možno obohatit hodiny matematiky a nejrůznější výběrové semináře na středních i základních školách. Přednášející se snažili přiblížit zajímavé okamžiky vývoje matematiky, pokusili se rozšířit obzory a vidění nejrůznějších souvislostí.

Seminář připravila komise pro vzdělávání učitelů JČMF ve spolupráci s gymnáziem a domovem mládeže v Jevíčku.

Hlavními organizátory letošní akce byli J. Bečvář, M. Bečvářová a D. Hrubý. Semináře se zúčastnilo více než 50 osob (učitelé základních, středních a vysokých škol, několik doktorandů a studentů). Všechny přednášky probíhaly na gymnáziu, doprovodné akce se konaly v zámečku. Účastníci semináře bydleli a stravovali se v domově mládeže.

Seminář byl slavnostně zahájen v pondělí 22. 8. ve 14 hodin v reprezentativních prostorách malebného jevíčského zámečku. Účastníky zde přivítalo hudební vystoupení studentů Základní umělecké školy v Jevíčku pod vedením D. Pávka, ředitel gymnázia D. Hrubý, starosta Jevíčka R. Müller, hlavní organizátor semináře J. Bečvář a vzácný host prof. P. Pit'ha. Na závěr slavnostního přivítání všichni účastníci pozvedli číše bílého moravského vína a přípili na zdar semináře. Pak se přesunuli na gymnázium, kde vyslechli přednášky *Matematikové 13. až 15. století* (J. Bečvář) a *Byzantská vzdělanost* (Z. Halas). Po večeři se konala malá procházka Jevíčkem spojená s výstupem na věž, z níž účastníci shlédli město i jeho okolí. D. Hrubý v tradičním vyprávění seznámil účastníky s dávnou i nedávnou historií a žhavou současností Jevíčka.

V úterý dopoledne se uskutečnily dvě přednášky – *Geometrie ve vrcholném a pozdním středověku* (M. Bečvářová) a *Architektura pražského hradu* (R. Pohl). I po obědě se konaly dvě přednášky – *Sv. Anežka Česká* (P. Pit'ha) a *Vzdělávání a školství v době sv. Anežky České* (M. Bečvářová). V odpoledních hodinách byla před budovou jevíčského zámečku za přítomnosti účastníků semináře i jevíčských občanů zasazena památná lípa sv. Anežky České. Hosty přivítal farní pěvecký sbor pod vedením P. Pávka a dechovka složená opět převážně

ze studentů Základní umělecké školy v Jevíčku pod vedením D. Pávka. Slavnostní projevy pronesli prof. P. Piťha, senátor V. Koukal, poslanec V. Neubauer, starosta Jevíčka R. Müller a ředitel gymnázia D. Hrubý. Lípě poželhal vojenský kaplan Petr Šabaka z Moravské Třebové. Po dvacáté hodině zahájil D. Hrubý tradiční společenský večer, který se konal v reprezentativních prostorách záměčku. Účastníky semináře pozdravil jevíčský starosta R. Müller, J. Bečvář a D. Hrubý. Poté přišel vzácný a všemi očekávaný host, doc. Arne Vrbský ze Zemědělské akademie v Grünfeldu, který seznámil účastníky semináře se svým neobyčejně zajímavým životem a nejnovějšími výsledky svého bádání o pedagogickém výzkumu a matematickém studiu lidových písní se zemědělskou tematikou. O hudební produkci se postarali D. Hrubý (klavír), F. Kopecký (harmonika) a J. Šimša (kytara).

Ve středu dopoledne se konaly přednášky *Geometrie ve výtvarném umění* (P. Surynková) a *Geometrie ve středověkých iniciálách* (A. Šarounová). Odpoledne odezněla jediná přednáška *Historie prvních logaritmů* (M. Šimša). Následovala neobyčejně živá diskuse o problémech současného školství, do níž se zapojili D. Hrubý, T. Janík, F. Kopecký, V. Moravcová, P. Piťha, V. Smékal a E. Zelendová. Účastníci semináře až vášnivě debatovali o maturitních zkouškách, úrovni školních vzdělávacích programů, nedostatečném financování škol apod.

Na posledním čtvrtěčném seminárním půldni zazněly přednášky *Historie kalendářů* (L. Moravec) a *Goniometrie v 16. až 19. století* (Z. Halas). Na závěr obdrželi účastníci osvědčení o absolvování semináře, neboť akce byla akreditována v rámci programu *Investujeme do vaší budoucnosti*, který je součástí aktivit Evropského sociálního fondu.

Účastníci získali tyto publikace: P. Piťha: *Příběh sv. Anežky Přemyslovny* (edice Postavy, svazek č. 1. Praha, Poustevník, 2010, 63 stran), J. Bečvář, M. Bečvářová, A. Slavík (ed.): *Jak připravit učitele matematiky* (Sborník konference „Jak připravit učitele matematiky“, 23. – 25. září 2010. Praha, KDM MFF UK, Matfyzpress, 2010, 334 stran), J. Mikulčák: *Nástin vzdělávání v matematice (a také školy) v českých zemích do roku 1918* (edice Dějiny matematiky, svazek č. 42. Praha, KDM MFF UK, Matfyzpress, 2010, 312 stran), M. Bečvářová, J. Čížmár: *Karel Zahradník (1848–1916)*. Praha – Záhřeb – Brno (edice Dějiny matematiky, svazek č. 46. Praha, Ústav aplikované matematiky, FD ČVUT, Matfyzpress, 2011, 410 stran) a J. Bečvář, M. Bečvářová (ed.): *Matematika v proměnách věků VI* (edice Dějiny matematiky, svazek č. 45. Praha, Matfyzpress, 2010, 231 stran). Dále obdrželi DVD s filmem *Matematika* (Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy, Cittadella, 2011), nástěnný kalendář MFF UK na rok 2012 a další propagační materiály této fakulty. V průběhu konference si mohli zakoupit nové i starší publikace edice Dějiny matematiky a prohlédnout rozsáhlou výstavku matematické a pedagogické literatury.

Za úspěšný průběh semináře je nutné poděkovat D. Hrubému a M. Hrubé, organizátorům semináře a zaměstnancům gymnázia a domova mládeže v Jevíčku, bez jejichž nadšení, pochopení, pomoci a práce by se akce nemohla uskutečnit. Za bezproblémový a obětavý dovoz seminárních materiálů patří velký dík M. Hykšové, V. Moravcové a L. Moravcovi. Poděkování je nutno vyslovit i všem přednášejícím a účastníkům.

Ve dnech 20. až 23. srpna roku 2012 se bude konat ve Velkém Meziříčí *16. seminář*

o filozofických otázkách matematiky a fyziky. Tuto akciu pripravujú A. Trojánek (Gymnázium, Sokolovská 27, 594 01 Velké Meziříčí) a D. Hrubý (Gymnázium, A. K. Vítáka 452, 569 43 Jevíčko). 11. seminár z histórie matematiky pro vyučující na středních školách je plánován na srpen 2013. Informace o nových akcích podá M. Bečvářová (Ústav aplikované matematiky, FD ČVUT v Praze, Na Florenci 25, Praha 1, 110 00, e-mail: becvamar@fd.cvut.cz).

Podrobné informace o minulých seminářích, fotografie z těchto akcí a přihlášky na budoucí akciu lze najít na webových stránkách: http://www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/seminar_ss/

<http://www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/otazky/>

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Konferencia Archeologie & Antropologie, Praha 16. listopad 2011

Dňa 16. listopadu 2011 sa v priestoroch novej budovy Národního muzea v Prahe uskutočnila medziodborová konferencia Archeologie & Antropologie, ktorú spoločne organizovali Oddělení pravěku a antického starověku Historického muzea NM a Oddělení antropologie Přírodovědeckého muzea. Jednodenné stretnutie sa sústredilo na prehĺbenie vzájomnej spolupráce medzi bádateľmi z oboch odborov a prezentáciu ich výskumnej kolaborácie. Dohromady na konferencii odznelo 15 príspevkov od účastníkov z Českej a Slovenskej republiky, rozdelených do troch, tematicky takmer samostatných blokov. Pomerne vysoká účasť účastníkov a prihlásených

príspevkov, tak z Českej ako i Slovenskej republiky, príjemne prekvapila organizátorov. Účastníkom boli sprostredkované témy z oblasti kultúrnej antropológie, dentálnej antropológie, biologických vyhodnotení, paleopatológie alebo súčasných záchranných archeologických výskumov vzťahujúcich sa na špecifické obdobie a kultúrne prostredie.

Úvodným príhovorom privítali účastníkov organizátori konferencie, PhDr. Jarmila Valentová z Historického muzea a RNDr. Petr Velemínský, PhD. z Přírodovědeckého muzea. Nasledoval prvý blok prednášok, ktorý zahájil Ivo Budil (FF Západočeské univerzity v Plzni) s referátom opisujúcim expanziu rasových ideí v 19. a na začiatku 20. storočia a riskantný vzťah medzi historickým kontextom a ideológiou. Jan Bouzek (FF UK v Prahe) vo svojom príspevku predstavil a zhrnul konferencie a publikácie venované funerálnej archeológii a ľudským obetiam u Trákov a Gétov na Balkáne a pokusom o zjednotenie jej terminológie. Markéta Pechníková (PřF MU v Brne) poukázala na odchýlky medzi zvolenými metódami pri zisťovaní zubného veku u jedno- a dvojvaječných dvojčiat, určenom z RTG snímok. Možnosti širšieho uplatnenia antropológie pri záchrannom výskume spoločne predstavili David Parma a Jiří Kala (Ústav archeologické památkové péče Brno) a odlišnosti a zhody v spôsobe pochovávaní detí na pohrebiskách staršej doby bronzovej boli predmetom príspevku Klaudie Daňovej (AÚ SAV v Nitre), za neprítomnú prednesenom Gertrudou Březinovou.

Druhý blok konferencie bol venovaný pravekej tematike a medziodborovej spolupráci pri vyhodnocovaní a interpretácii výsledkov výskumov. Gertruda Březinová

a Július Jakab (AÚ SAV v Nitre) oboznámili účastníkov s prípadom jedinca s intencionálnymi zásahmi na lebke. Petr Krišťuf, Lukáš Friedl a Patrik Galeta (FF Západočeské univerzity v Plzni) sa zamerali na antropologicko-archeologické posúdenie pohrebného rítu a aktivít na pohrebisku Dobešice. Demografická analýza ako aj kremačné postupy popolnicových polí na Slovensku boli rozobrané v príspevku, ktorý uviedol Václav Furmánek (AÚ SAV v Nitre) s antropologickým vyhodnotením od Jaroslavy Pavelkovej (Bankovní institut vysoká škola, a.s.). Na analýzu kremačného spôsobu pochovávania na pohrebisku lužickej kultúry a jeho porovnanie v širšom kontexte nadviazala v prednáške Ivana Jarošová, ktorá predniesla i posledný referát druhého bloku, zaoberajúcim sa archeologicko-antropologickým skúmaním populácie z obdobia sťahovania národov.

Záverečným blokom odzneli prednášky zamerané na stredovekú populáciu. Jaromír Beneš (PřF Jihočeské univerzity v Českých Budějoviach) a Míluše Dobšíková (Oddělení antropologie NM v Prahe) sa vo svojom referáte sústredili na širšiu antropologickú analýzu minulej populácie na pohrebisku v Netolicích a na porovnanie ich DNA s recentnou od obyvateľov Netolicka. Milan Hanuliak (AÚ SAV v Nitre) analyzoval spôsoby inhumačného pochovávania aplikovaných na opevnenom sídlisku v Mužle-Čenkove, ktorého antropologický rozbor vyhotovil Branislav Kolena (FPV UKF v Nitre). Bližší obraz

o populáciách žijúcich v Divákách a Morčúvkách z demografického hľadiska a za pomoci genetickej analýzy a stabilných izotopov poskytli Eva Drozdová a Josef Unger (PF MÚ v Brne). Eva Drozdová (PF UM v Brne) pokračovala s ďalším príspevkom, týkajúcim sa komplexnejšieho antropologického vyhodnotenia pozostatkov z kaplnky sv. Kataríny v Předklášteří u Tišnova a pokusu o zistenie príbuznosti pochovaných s donátormi. Konferenciu zakončila Erika Průchová (FF Západočeské univerzity v Plzni a PřF UK v Prahe) s priestorovou analýzou pohrebiska v Hostiviciach za využitia demografických údajov.

Organizačne bol priebeh konferencie dobre zabezpečený a rovnako pozitívne možno hodnotiť konferenciu i po obsahovej stránke – interdisciplinárny charakter príspevkov priniesol nové, inšpiratívne pohľady a postupy, pričom poukázal na potenciál medziodborovej spolupráce pri výskume a na možnosti jeho ďalšieho smerovania. Potešujúcou správou je, že sa organizátorom podarilo zaistiť uverejnenie referátov v Sborníku Národního muzea v Praze určenom pre historikov, naplánovanom na rok 2013. Pri svojom prvom usporiadaní vyvolala konferencia, zameraná na úzku prepojenosť a kolaboráciu oboch odborov, nezanedbateľný záujem odbornej verejnosti. Na túto tradíciu by chceli organizátori nadviazať a obdobné stretnutia organizovať asi v dvojročných cykloch.

LUCIA HLAVENKOVÁ